

Vadnyugat vizsályok nélkül

A wrocławai neoavantgárd a Ludwig Múzeumban

Ludwig Múzeum – Kortárs Művészeti Múzeum, 2016. X. 1. – XI. 27.

NAGY KRISTÓF

Egy város művészetét bemutató kiállítás olyan műfaj, mintha a nagy nemzeti tárlat és a tematikus kiállítás között állna félúton. Ezen a dilemmán nemcsak a kiállításra menet lehet gondolkodni, hanem benne marad az emberben a vadnyugat. *Az avantgárd Wrocław története* című tárlat után is, melynek esetében nehéz kihámozni, hogy miről is szól igazából. A tárlat egyrészt rettentően változatosnak mutatja be az 1960–1980-as évek helyi művészetét. Felmerül azonban, hogy egyáltalán mi közülük lehet a konkrét költőknek, a punkzenészeknek, a konceptuális fotósoknak és a dadaista politikusoknak egymáshoz azon túl, hogy egy városban születtek.

ZDZISŁAW SOSNOWSKI:

Kapus, a Jenkori Művészeti Galéria posztere, 1977 és Kapus, 1977, videó, 16' 07"

GRUPA LUXUS:

A Luxus-csoport tájékoztatja önt, hogy akár ön is élhet így, 1993

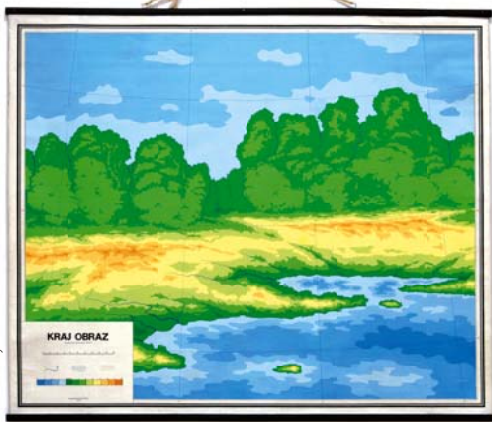
fotó: Berényi Zsuzsa

Másrészt a kiállítás egészén végighúzódik az alcímbe rejtett fonal, hogy ezek a művészek a maguk módján, de valahogy mind az avantgárd, a neoavantgárd tradícióhoz kapcsolódnak.

De akkor hol a hely szelleme? A kiállítást kísérő füzet szerint sehol, hiszen a város 1960-as, 1970-es évekbeli művészetének épp az volt a jellemzője, hogy nem foglalkoztatta a hely története és szelleme, hanem rendes neoavantgárd művészet módjára önreferenciális volt. Kevés az olyan kivétel, mint *Zbigniew Makarewicz* és *Ernest Niemczyk* 1970-es *Ásatások Dél-Wrocławban* című projektje, amelyben a várossal szinte még együtt élő közelmúlt leleteit ásták ki és mutatták be, szembeszállva azzal a képzetrel, hogy csak a távoli múlt megismerése lenne érdekes. Így a város múltja, különösen az a tény, hogy Wrocław csak a második világháború után lett Lengyelország része, inkább csak az 1980-as években kezdett előtérbe kerülni, amikor a helyi zenei szcéna a világháborús védelmi vonal, az Ostwall bunkereibe kezdett koncerteket szervezni. A kiállítás kortárs alkotásai, mint például *Robert Rumas* vagy *Zbigniew Libera* munkái pedig hozzák a mai művészetben már-már kötelező kórré vált helyi történeti és emlékezetpolitikai reflexiókat.

A kiállítás a történeti reflexiók mellett a wrocławai 1980-as évekkel kezd, amely az 1981-ben kihirdetett hadiállapottal kezdődött, és amire a helyi művészeti mező a hivatalos intézményrendszer bojkottjával reagált. Ez az éles politikai szituáció pedig jól rezonált az évtized punkos, new wawe-es lendületére, és ennek a találkozásnak a két leghíresebb eredménye a tömegkultúra felé nyitott Luxus-csoport, valamint az azóta világhírűvé lett *Narancs Alternatíva*. Az utóbbi – melynek itthon talán a Kétfarkú Kutya Párt lehet a legközelebbi rokona – törpéssel zsúfolt akciókkal és stencillekkel bosszantotta az államhatalmat. A *Narancs Alternatíva* minimális jelenléte a kiállításon azonban a legkevésbé sem fájó, mivel az alapítója, *Waldemar Fydrych* azóta szinte minden létező fórumon „eladta” az egykori mozgalmat.

fotó: Berényi Zsuzsa

A város konkrét költészetét bemutató terem középpontjában *Stanislaw Drózdź* mint a helyi filológiai tanszékről kinövő irányzat központi figurája áll, körülötte meg olyan művek vannak, mint *Eugeniusz Smoliński Tájképe* (1975), amely egyszerre térkép is, de több, mint vizuális játék, mert a térábrázolás két modelljét ütközteti. A kiállítás közepét a wrocławai konceptuális művészet különböző megnyilatkozásai uralják, különösen az 1970-ben megrendezett *Vizuális Művészetek Szimpózium*, melynek alap gondolata, miszerint a művészet ajándék a társadalomnak, nem aratott osztatlan sikert, így a művek jellemzően megmaradtak elképzelésnek, vagy csak évtizedek múlva realizálódtak. Az, hogy a kiállítás magyar vonatkozásai nem kerültek kibontásra, a helyi konceptuális művészet nemzetközi kapcsolataira fókuszáló teremben hiányzik legjobban. Pedig számos hazai vonatkozású dokumentumot kiállítottak a *Pécsi Műhelytől* kezdve *Attalai Gáboron* át *Tót Endréig*, *Beke Lászlóig* és *Maurer Dóráig*, de pont ezek a szálak, melyek olyan izgalmasak lennének, a budapesti helyszín ellenére sincsenek igazán kifejtve.

Ehhez képest felüldülés a nőművészeti blokk, ami szerencsére nemcsak *Natalia LL* munkáit jelenti, hanem megjelennek az általa rendezett feminista kiállítások is,

melyeken az 1970-es, 1980-as évek fordulóján többek közt Valie Export és Carolee Schneemann is ki volt állítva Wrocławban. Sőt, ebben a részben található a kiállítás talán legerősebb munkája, *Zdzislaw Sosnowski Kapus* című videója is, melyben a földön fekvő, kalappal és szivarral felszerelt kapust egy nő rugdossa, miközben az az ágyékához tartott focilabdával próbálja védeni magát. Így a kapus, aki a film egy másik jelenetében a pályán mindent kivéd, a

maszkulinitás tökéletes megtestesítője lehet, akiről csak azt nem lehet eldönteni, hogy a labdát kasztrációs félelemből vagy pedig függőségéből szorítja mindig magához. Az öt rugdosó, rövid ruhás és arctalan nő lábán a magas sarkú pedig a kiszolgáltatottság helyett a támadás eszköze lesz, felidézve azt, hogy minden szerzőszám fegyver, ha helyesen tartják.¹ A videó hangulata néha már az 1965-ös *Faster, Pussycat! Kill! Kill!* című amerikai sexploitationt idézi, és a labda pedig a kifordult konfliktusok tárgya lesz.

Jegyzetek

- 1 Michael Hardt – Antonio Negri: Birodalom. Bevezető, ford. Erhardt Miklós, <http://www.c3.hu/~ligal/ManaBirodalom.html>

EUGENIUSZ SMOLINSKI:
Tájkép, 1975

**ZBIGNIEW MAKAREWICZ,
ERNEST NIEMCZYK:**
Festung Breslau Régészeti
Múzeum. Ásatások Dél-
Wrocławban, 1970

A nőművészet terme,
előtérben **NATALIA LL**
Bársonyterror című műve